

6. Бут В. И. Биоценозы бентоса зарослей пойменного водоёма. *Труды Донецької гідробіологічної станції ім. проф. В. М. Арнольдї.* Харків, 1940. Т. 1. С. 101–144.
7. Попова З. Г. К познанию фауны моллюсков Изюмского района, Харьковской области. *Научные труды. Украинский институт экспериментальной ветеринарии.* Киев-Харьков, 1950. Т. 17. С. 204–213.

Софія Пліш

БІБЛІЙНІ МОТИВИ У ТВОРЧОСТІ І. БАГРЯНОГО (РОМАН «САД ГЕТСИМАНСЬКИЙ» ТА ПОВІСТЬ «ОГНЕННЕ КОЛО»)

Предметом нашого дослідження є біблійні мотиви у творчості І. Багряного, зокрема у романі «Сад Гетсиманський» та повісті «Огненне коло».

Метою нашої роботи був аналіз втілення у творах автора одвічних біблійних образів, реалізація сакральної складової у творах, які описують антирелігійну соціалістичну дійсність. Для реалізації цієї мети нами було поставлено ряд завдань:

- з'ясувати, що слід розуміти під поняттям «біблійний образ»;
- прослідкувати, як біблійні образи втілювалися в українській літературі;
- як біблійні образи втілюються письменником у малій та великій прозовій формі;
- у чому полягає оригінальність втілення біблійних образів в окремих творах І. Багряного.

Предметом нашого дослідження стали інтертекстуальні вкраплення та ремінісценції Біблії у згаданих творах, біблійні мотиви та образи, втілені в романі «Сад Гетсиманський» та повісті «Огненне коло».

Чи не найважчим періодом в історії України стає початок ХХ століття, коли відбулося стільки важливих, а часто й жахливих змін, від яких оговтується Україна інколи ще й сьогодні. Цілком очевидним є те, що всі зміни у житті і соціумі та історичні реалії знаходять своє відображення у літературі, яка отримала влучну назву – «Розстріляне відродження». Саме на цей непростий період припало творче життя Івана Багряного, який мав за мету боротися із тоталітарним режимом художнім словом.

Іван Багряний однією лише назвою позиціонує зв'язок Біблії і свого роману: цілком прозора, що роман «Сад Гетсиманський» має бути пов'язаний з історією зради Юдою Ісуса Христа. Зокрема З. Савченко вважає, що «зрадництво – головна лінія в романі, де автор безпосередньо

звертається до Біблії, використовує її легенди, вплітаючи їх у тканину твору» [4, с. 57–61].

Нас зацікавила спроба відшукати мотиви Святого Письма в тексті, який тематично пов'язаний з ним бути не може, адже «Сад Гетсиманський» розповідає про поневіряння головного героя в коридорах «Системи», яка відкидала Бога і самою своєю діяльністю заперечувала наявність християнської моралі і душі у працівників апарату НКВС.

Ми спробували перечитати роман з позиції християнина, адже для християнської моралі видається доволі сміливим порівнювати себе з Ісусом і вимірювати свої страждання чашею страждань Сина Божого. До того ж, зацікавило нас питання, наскільки віруючим є головний герой роману, тобто, наскільки віруючим є сам автор, адже загальновідомим є те, що герой Андрій Чумак – автобіографічний.

Незважаючи на словесне позиціонування себе як пролетаря-атеїста, герой роману Андрій Чумак увібрав у себе християнські норми моралі, бо був вихований у християнській вірі і саме з позиції християнина розцінює правильність чи хибність своїх дій.

Провівши майже два роки під слідством, герой змінює умови існування декілька разів – від карцера до подвійної камери, в яку збито двісті чоловік. Тобто, перед нами епізодично проходять сотні облич. Можна було б назвати багато імен, але про інших автор говорить побіжно, а от на постаті дванадцяти в'язнів зупиняється детально, вони відіграють у його камерному існуванні важливу роль. Випадково чи свідомо, але оцих головних серед другорядних постатей саме дванадцять – як апостолів.

Особливе зацікавлення у нас викликало втілення Іоанна Богослова, адже цей образ ми прочитуємо і в Давидові, і в Санькові. Першим «учнем-Іоаном» стає Давид, для якого бесіда з Андрієм про те, як вижити морально в таборах, допомає справитися зі своєю слабкістю, пройти крізь тортури. Адже ніхто не очікував від цього молоденького худенького хлопчика здатності вистояти і не «розколотися» там, де ламалася воля сильніших, старших, досвідченіших чоловіків. Іншим втіленням Іоанна стає Санько. Темний, грубий, забитий крадій, асоціальний елемент, як ми сказали би сьогодні, раптом стає вірним джурою Андрія Чумака. І головний герой роману прикипає до нього серцем, подібно до того, як Христос полюбив Івана: наймолодший і найулюбленіший каже про нього Біблія [1, с. 315].

Сама мова роману постійно відсилає нас до Біблії. Біблійні образи утворюють інколи такі стилістичні фігури, як *перифрази*:

- основоположник учення про братерство і любов – Христос [2, с. 234];
- провідники богів – апостоли [2, с. 257];
- вертеп контрреволюціонерів – камера [2, с. 130];
- глас вопіючого в пустині – скарги в'язнів [2, с. 87].

Зустрічаються і **фразеологізми**:

- здезертирувати до Адама – вмерти [2, с. 311];
- з'явитися у вигляді прапращура Адама – голим [2, с. 153];
- піти на Голгофу – допит [2, с. 241].

Авторську інтерпретацію образів ми бачимо ще й при **аналізі епітетів**: новітнє пекло [2, с. 450], богохранима установа [2, с. 28].

Попри заявлений І. Багряним атеїзм, він має в душі стержень віри, привитий батьками. Він використовує Біблію повсякчас при написанні роману від цілих сюжетних елементів, вчинків, роздумів, реакції людей до окремих фраз чи словосполучень. Його роман «Сад Гетсиманський» сповнений символічними деталями, які інколи навіть не помічаєш під час ознайомлення з текстом через цікавий сюжет, але які є надзвичайно важливі у процесі осмислення глибини авторського задуму.

У повісті «Огненне коло» бачимо протиставлення одвічних цінностей, братньої любові, хаосу війни, що й складає **головну лінію конфлікту цього твору**. Заповідь «Не убий» ми бачимо в епізодах дострілювання поранених у бою [3, с. 145]. Християнська мораль змушує допомогти ближньому, але водночас закликає не убивати брата свого. І моральна дилема – обрати менше зло – стає провідною в цьому епізоді.

Незважаючи на те, що головною темою повісті є війна, бойові дії, у творі багато жіночих образів, пов'язаних з образом Марії.

Крім символічних «біблійних» образів і сцен, ми знаходимо безліч порівнянь, моментів і думок, які пов'язані зі Святим Письмом. І найважливішим з таких є молитва. Через молитву до Бога у творі реалізується мотив каяття і прощення. З молитвою нерозривно пов'язаний момент чуда як Божої відповіді на прохання того, хто молиться.

Хоч твір «Огненне коло» розповідає про важкі часи, про братовбивчі бої під Бродами, але утверджує він любов до ближнього, спробу відшукати Бога у безвиході.

Підсумовуючи, хочемо зауважити, що використання євангельських образів і мотивів здійснюється з метою кристалізувати модель світобачення автора. Біблійні образи використовуються не випадково, а є основою, на яких тримаються твори.

Список використаних джерел

1. Антофійчук В. Євангельські образи в українській літературі ХХ століття: монографія. Чернівці: Рута, 2001. 335 с.
2. Багрянний І. Сад Гетсиманський. К.: Дніпро, 1996. 670 с.
3. Багрянний І. Огненне коло. URL: <https://www.yakaboo.ua/ognenne-kolo-1567882.html> (дата звернення: 22.03.2021).
4. Савченко З. Біблійно-християнські мотиви та образи в романі «Сад Гетсиманський». *Слово і час*. 1996 № 10. 61 с.